

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistalenne. Rinnakkaistalenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Humala, I., Lahtinen, A., Soini, S., Eerola, A.-R., & Bethell, S. (2023). Lupa tehdä luovasti: hoitajien ja esihenkilöiden kokemukset luovan toiminnan ilmenemismuodoista, käytöstä ja vaikutuksista hoivakodeissa. *Gerontologia*, 37(3), 215–228.
<https://doi.org/10.23989/gerontologia.126165> (Original work published 27. kesäkuuta 2023)

PLEASE NOTE! This is an electronic self-archived version of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Humala, I., Lahtinen, A., Soini, S., Eerola, A.-R., & Bethell, S. (2023). Lupa tehdä luovasti: hoitajien ja esihenkilöiden kokemukset luovan toiminnan ilmenemismuodoista, käytöstä ja vaikutuksista hoivakodeissa. *Gerontologia*, 37(3), 215–228.
<https://doi.org/10.23989/gerontologia.126165> (Original work published 27. kesäkuuta 2023)

©2023 The authors. Licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

➤ Lupa tehdä luovasti: hoitajien ja esihenkilöiden kokemukset luovan toiminnan ilmenemismuodoista, käytöstä ja vaikutuksista hoivakodeissa

Iris Humala¹, Anna Lahtinen¹, Sanna Soini², Anu-Riikka Eerola³, Satu Bethell²

¹Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

²Laurea-ammattikorkeakoulu

³Metropolia Ammattikorkeakoulu

Koronapandemian aikana ikäihmisiltä kiellettiin kaikki sosiaalinen kanssakäyminen ja yhteinen toiminta hoivakodeissa. Samaan aikaan hoivahenkilöstö joutui entistä kovemman työtaakan eteen. Tässä tutkimuksessa analysoidaan hoitajien ja esihenkilöiden kokemuksia luovien menetelmien ilmenemismuodoista, käytöstä ja vaikutuksista hoivakodeissa. Tutkimusaineisto koostui Helsingin Seniorisääntön hoivakotien (4 kpl) esihenkilöille ja hoitohenkilöstölle suunnatuista haastatteluista (n=15) ja kyselystä (n= 57). Haastatteluaineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla aineistolähtöisesti, ja kyselyn vastaukset havainnollistettiin graafisesti. Tulokset osoittavat, että luova toiminta ilmenee hoivakotiympäristössä hoitomuotona, osana arkea, viikkotasolla suunniteltuna ja isompina kohtaamisina. Tulosten mukaan luovien menetelmien käytölle hoivakotiympäristössä on tarvetta ja kysyntää niin asukkaiden, hoitajien kuin hoivakotien esihenkilöiden näkökulmasta. Jatkossa keskeistä on jakaa onnistumisia ja hyviä toimintamalleja ja näin vahvistaa hoitohenkilöstön ja hoivakotien esihenkilöiden ymmärrystä ikääntyneiden kokemuksista luovasta toiminnasta ja luovien toimintojen hyödyistä asukkaille ja hoitajille. Tutkimustulokset vahvistavat aikaisempaa tietoa siitä, että luovalla toiminnalla on paikkansa hoivakotien arjessa.

Johdanto

Koronapandemian lisäämät sosiaali- ja terveystieteiden alan työntekijöiden jaksamisongelmat ja toimintaa vaivaava työvoimapula haastavat koko toimintaa uudistumaan (Tevameri 2021). Monissa hoivakodeissa ylikuormitettu hoitohenkilö-

kunta toimii oman jaksamisensa rajoilla, eikä laadukkaisiin kohtaamisiin asukkaiden kanssa jää riittävästi henkisiä resursseja, voimia eikä aikaa. Hoivahenkilökunnan jaksaminen ja vapaa hoitajamitoitus ovat suurimpia hoivatyöhön liittyviä haasteita, ja ne vaikuttavat heikentävästi myös hoitohenkilökunnan mahdollisuuk-

siin tarjota ikääntyneille hoivakotien asukkaille mahdollisuuksia luoviin toimintoihin osana päivittäistä ja laadukasta hoitoa.

Luovilla toiminnoilla tarkoitetaan tässä artikkelissa laajasti ikääntyneitä osallistavia erilaisia taidemuotoja, joissa ikääntynyt on itse pääasiallisena toimijana tai kuluttajana, esimerkiksi kuvataiteessa, musiikissa tai tanssissa (Broome ym. 2017; Bradfield 2020; Evans ym. 2022). Arjessa luovuus voi näyttäytyä käsillä tekemisenä, läsnäolona tilanteissa tai tunteiden käsittelemisenä taiteen keinoin (Bradfield 2020). Ammattitaiteilijat voivat osaamisellaan tukea myös ikääntyneiden hoivayhteisöjen työkäytäntöjen uudistumista ja luoda tilaa uudelle, iäkkäiden asukkaiden sekä hoitohenkilöstön toimijuutta ja vuorovaikutusta edistävälle toimintakulttuurille (Nuutinen ym. 2021).

Aikaisempien tutkimustulosten mukaan luovat toiminnot vaikuttavat myönteisesti ikääntyneisiin ja heidän elämänlaatuunsa (mm. Hanneman 2006; Noice ym. 2014; Bradfield 2020; Nuutinen ym. 2021) sekä hoitajien työtyytyväisyyteen ja työilmapiiriin (mm. Robertson & McCall 2018). Tutkimuksissa on tuotu esiin tarpeita luovien toimintojen sisällyttämiselle hoivakodin arkeen, kokeiluille ja hyvien toimintamallien jakamiselle sekä hoitajien työrauhalle ja täydennyskoulutuksen kehittämiseksi; lisäksi hoivakotien johdolta odotetaan tukea luovalle toiminnalle (Robertson & McCall 2018; Allison & Smith 2020; Bungay ym. 2020).

Tässä artikkelissa esiteltävän tutkimuksen tavoitteena on analysoida hoitajien ja esihenkilöiden kokemuksia luovien menetelmien ilmenemismuodoista sekä niiden käytöstä ja vaikutuksista hoivakotien asukkaisiin. Tutkimuskysymys on: Minkälaisia kokemuksia hoivakotien hoitajilla ja esihenkilöillä on luovan toiminnan ilmenemisestä, käytöstä ja vaikutuksista hoivakodeissa?

Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat koostuvat luovan toiminnan ilmenemisestä hoivakodeissa ja luovien toimintojen vaikutuksista asukkaisiin ja hoitajiin.

Luovuus ilmenee hoivakodeissa monin eri tavoin

Luovat toiminnot ovat osa kulttuurista vanhustyötä, jossa taide, taidetoiminta, luovuus ja kulttuuri tuodaan eri tavoin osaksi vanhustyötä ja sen kehittämistä. Kulttuurisessa vanhustyössä toiminnan arvoja ovat kulttuuri ja luovuus, jotka näkyvät asenteissa, johtamisessa sekä arjen toiminnassa. Lisäksi ikääntyneiden oikeus kulttuuriin tunnustetaan osana omannäköistä ja laadukasta elämää. Kulttuurisen vanhustyön toteuttajina voivat olla niin vanhustyön ammattilaiset, taiteen ja kulttuurin ammattilaiset kuin vapaaehtoiset toimijat. (Huhtinen-Hilden ym. 2017.)

Luovien toimintojen tarjoaminen asukkaille tapahtuu hoivakodeissa useilla eri tavoilla: luovien toimijoiden vierailuina, hoitajien ja luovien toimijoiden yhteistyönä, hoitajien järjestäminä toiminnallisina tuokioina sekä osana hoitoa päivittäisissä hoitotyön tehtävissä, kuten laulamisenä ja tanssimisena asukkaan peseytyessä (Broome ym. 2017). Usein luova toiminta hoivakotiympäristössä yhdistetään eri tavoin muisteluun, ja henkilökunta kokeekin eri menetelmien yhdistämisen hoitoon merkitykselliseksi. (George & Houser 2014; Robertson & McCall 2018.)

Hoitajat ymmärtävät entistä paremmin, että kulttuurin käsite tarkoittaa sekä korkeaa että matalaa kulttuuria. Myös kulttuurikokemuksen yksilöllisyys on vahvistunut, mikä näkyy muun muassa asukkaiden kulttuurisuunnitelmissa. Tärkeänä pidetään sitä, että asukas ei ole hoidon kohde, vaan hän saa myös päättää itse. Kulttuuritapahtumien yhdistämisen asukkaiden hoitoon on havaittu lisäävän hoitajien tyytyväisyyttä työpäiviin. (Koponen ym. 2017.)

Hoitajan rooli asukkaan tukijana ja aktiivisena osallistujana on tärkeä, kun halutaan tukea ikääntyneen, etenkin muistisairaana, omaa toimijuutta. Myönteisestä suhtautumisestaan huolimatta hoitajat kokevat toistuvasti olevansa oman vahvuusalueensa ulkopuolella osallistuessaan luovaan toimintaan tai toteuttaes-

saan luovia menetelmiä itsenäisesti asukkaiden kanssa. Lisäksi hoitajat ovat luovissa toiminnoissa usein kokeneet vaikeaksi siirtyä pois hoitajan ja avustajan roolistaan enemmän kanssakokijaksi ja tukijaksi. (Broome ym. 2017.) Thompsonin ja kumppaneiden (2020) mukaan monilla sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisilla onkin vaikeuksia käyttää taidetta ja kulttuuria osana hoitotyötä, koska he kokevat, ettei kulttuuritoiminta kuulu heidän vastuualueisiinsa.

Aikaisempien tutkimusten mukaan luovassa toiminnassa hoivakotiympäristössä tulee lopullisen tuotoksen sijaan korostaa tekemisen ja lopputulokseen suuntautuvan matkan merkitystä; tämä tukee asukkaiden halua osallistua, rentouttaa heitä ja vähentää myös heidän turhautumistaan luovassa tilanteessa (Hanneman 2006; Ford 2012; Robertson & McCall 2018). Hyvin suunniteltu luova hetki asukkaiden kanssa onkin etukäteen mietitty, yksinkertaista sekä aisteihin perustuvaa toimintaa, josta seuraa välitön tulos, kuten visuaalinen, auditiivinen tai tuntoaistimus (Ford 2012). Hyvin suunniteltu luova toiminta soveltuu Fordin (2012) mukaan muokatusti kaiken kuntoisille asukkaille ja huomioi mahdollisen muistisairauden olemassaolon esimerkiksi värien käytössä tai valituissa myrkyttömässä materiaaleissa. Taide antaa mahdollisuuden kehittää uusia taitoja, ja taiteen kautta ikääntyneet voivat kokea voimaantumista sekä itseluottamuksensa ja elämänlaatunsa kohentumista sen lisäksi, että taide voi auttaa heitä säilyttämään oman identiteettinsä pidempään (Noice ym. 2014).

Mahdollisuus järjestää luovaa toimintaa joustavasti osana hoivakodin arkea on noussut esiin hoitohenkilökunnan toiveena. Tällainen toiminta edellyttää, että hoivayksiköt jakavat keskenään erilaisia toimiviksi todettuja malleja ja hyödyntävät toimintansa suunnittelussa tietojaan asukkaiden historiasta sekä elämäntarinoista. Tukena voivat olla yhteisesti kootut työkalupakit, joista hoitajat voivat tarvittaessa valita mieleisensä luovan aktiviteetin. (Robertson & McCall 2018.) Kouluttamalla hoitajia käyttämään luovaa toimintaa ja kokeilemalla eri-

laisia menetelmiä yhdessä luovien alojen ammattilaisten kanssa voidaan kasvattaa onnistumisen kokemuksia (Robertson & McCall 2018; Bungay ym. 2020). Hoitajat tarvitsevat myös työrauhaa tehdessään luovia asioita asukkaiden kanssa; esimerkiksi puhelimeen tai hoitajakutsuun vastaaminen keskeyttää yhdessä tekemisen ikävällä tavalla (Robertson & McCall 2018). Kun luovat toiminnot on ohjelmoitu hoivakodin arkeen, asukkaat osallistuvat aktiivisesti järjestettyyn toimintaan, vaikka eivät olisi harrastaneet aiemmin elämässään taidetta, kuten maalaamista, savitöitä tai teatteria (Allison & Smith 2020).

Luovien toimintojen vaikutukset hoivakotien asukkaisiin ja hoitajiin

Luovien toimintojen hyödyntäminen on osa nykyaikaista ja asukaslähtöistä hoitotyötä, jonka tavoitteena on elämänlaadun parantaminen sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen (Robertson & McCall 2018; Evans ym. 2022). Esimerkkinä voidaan mainita tanssi, joka vahvistaa ikääntyneen tasapainoa ja kävelykykyä, lisää ilon tunnetta ja parantaa kognitiivista toimintakykyä. (Beard 2011; Guzmán-García ym. 2012; Noice ym. 2014.)

Luovien toimintojen positiivisista vaikutuksista ikääntyneisiin ja ikääntyneiden elämänlaatuun on olemassa jo paljon näyttöä (esim. Hanneman 2006; Noice ym. 2014; Broome ym. 2017; Robertson & McCall 2018; Bradfield 2020). Erityisesti dementiaa sairastavat hyötyvät luovien toimintojen käytöstä, koska niiden avulla voidaan parantaa esimerkiksi kognitiivisia kykyjä, kuten muistia ja kommunikointia (Broome ym. 2017). Luovalla toiminnalla ja kulttuuritoiminnalla voidaan vähentää merkittävästi hoivakotien asukkaiden depressiota, riskiä depression kehittymiseen ja yksinäisyyden kokemusta (Hanneman 2006; Koponen ym. 2017; Fancourt & Tymoszyk 2018). Luovien menetelmien avulla on mahdollista käsitel-

lä laajasti omia tunteita sekä elettyä elämää ja näin tukea ikääntyneen ihmisen elämän loppuvaiheen hoitoa (Hanneman 2006). Taiteen on todettu lisäävän myös ikääntyneiden turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä edistävän hoitajien ja muistisairaiden välistä vuorovaikutusta (Curtis ym. 2018).

Kulttuuritoimintaan osallistumalla ikääntyneellä on mahdollisuus tutustua toisiin asukaisiin paremmin ja kokea yksilöllisiä kohtauksia, mikä synnyttää tunteen siitä, etteivät he ole ainoastaan hoidon kohteita (Koponen ym. 2017). Ikääntyneet ovat Koposen ja kumppaneiden (2017) mukaan aktiivisempia, iloisempia ja pirteämpiä silloin, kun kulttuuritapahtumat tuovat vaihtelua heidän arkipäiviinsä. Samanaikaisesti ikääntynyt saa kokemuksen itsenäisyydestä ja mahdollisuudesta päätöksentekoon, mikä vahvistaa hänen itsetuntoaan sekä itseluottamustaan ja luo toivoa viimeisiin elinvuosiin (Hanneman 2006; Broome ym. 2017; Robertson & McCall 2018).

Luovien menetelmien käyttäminen hoivakotiympäristössä on perusteltua myös hoitajien näkökulmasta – tutkimusten mukaan hoitajat suhtautuvat pääsääntöisesti myönteisesti luovien menetelmien käyttöön hoidon tukena (Broome ym. 2017). Luovien menetelmien hyödyntäminen omassa työssä lisää hoitajien tyytyväisyyttä työhönsä, parantaa työilmapiiriä ja saa hoitajat nauttimaan omasta työstään (Robertson & McCall 2018). Lisäksi yhteinen luova tekeminen lisää hoitajien mukaan heidän kiinnostustaan asukasta ja tämän elämänhistoriaa kohtaan, mikä puolestaan syventää hoitajan ja asukkaan välistä hoitosuhdetta sekä parantaa hoidon laatua (George & Houser 2014; Broome ym. 2017). Hoitajien tyytyväisyyden voidaan olettaa lisääntyvän, kun kulttuurikokemukset muun muassa lievittävät asukkaiden kivun kokemusta ja he voivat siksikin paremmin. Asukkaiden tyytyväisyys lisää hoitajienkin tyytyväisyyttä. (Koponen ym. 2017.)

Hoivakodeissa on toteutettu ja tutkittu erilaisia luovan toiminnan interventioita. Taulukoon 1 on koottu eri tutkimusten keskeisiä tu-

loksia luovien toimintojen hyödyistä ikäihmisillä ja hoitohenkilökunnalla.

Aineisto ja menetelmät

Artikkeli pohjautuu tutkimukseen, joka oli osa *ELOSSA! Luovaa alaa ja hoivakoteja elvyttämässä yhteiskehittämällä* -hanketta (2021–2023). Uudenmaan liiton rahoittama hanke on toteutettu Laurea-ammattikorkeakoulun, Haaga-Helia ammattikorkeakoulun ja Metropolia Ammattikorkeakoulun 3AMK-yhteistyönä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin Helsingin Seniorisäätiön esihenkilöille ja Seniorisäätiön neljän hoivakodin hoitohenkilökunnalle suunnatuilla haastatteluilta ja kyselyllä. 3AMK-tutkijatiimi osallistui kyselyn ja haastattelun suunnitteluun.

Laadulliset, puolistrukturoidut henkilökohtaiset teemahaastattelut toteutuivat kesäelokuussa 2021 yhteensä 15 Helsingin Seniorisäätiön esihenkilön (n=7), asukastoiminnasta vastaavan henkilön (n=1) ja hoitajien (n=7) kanssa. Haastateltavat rekrytoitiin tutkimukseen hoivakotien esihenkilöiden kautta. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastattelut kestivät keskimäärin 40 minuuttia. Haastattelut toteutettiin Haaga-Helia ammattikorkeakoulun kolmen liiketoiminnan kehittämiseen ja luoviin aloihin orientoituneen tutkijan voimin verkkovälitteisesti, ja ne nauhoitettiin. Haastattelututkimukseen osallistuneille toimitettiin kirjallinen tutkimustiedote, jossa heille kerrottiin tutkimuksen tarkoitus, aineiston käsittelyyn ja tallentamiseen liittyvät asiat sekä yhteystiedot lisätietojen kysymiseen. Osallistujat antoivat kirjallisen suostumuksensa vapaaehtoisesti haastatteluun osallistumiseen ja haastattelun nauhoittamiseen. Aineisto kerättiin Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen 2016/679 mukaisesti.

Puolistrukturoiduissa henkilökohtaisissa teemahaastatteluisa kartoitettiin haastateltavien asenteita ja näkemyksiä luovasta toiminnasta, luovan toiminnan ilmenemismuodoista

Taulukko 1. Luovien toimintojen hyödyt ikäihmisillä ja hoitohenkilökunnalla.

Taidemuoto	Keskeiset tulokset
Kuvataiteen eri muodot; piirtäminen, käsillä tekeminen ja maalaaminen	Dementiaa sairastavilla kuvataiteen hyödyntäminen hoidossa lisää asukkaiden koettua elämän laatua ja auttaa ehkäisemään terveysongelmia sekä toimintakyvyn laskua. Lisäksi erilaiset taide-elämykset parantavat mielialaa ja ehkäisevät syrjäytymistä. (Zeilig ym. 2014; Cann 2017.) Kuvataiteen avulla muistisairaat ikäihmiset kokevat voimaantumista ja oman elämän rikastumista sekä pystyvät käsittelemään omia tunteitaan aikaisempaa paremmin (Beard 2011). Piirtämisellä ja maalaamisella voidaan lisätä dementoituneen asukkaan sanontaa kommunikaatiota ja rikastuttaa muistelua (Bandoburová & Adamovicová 2016). Kuvataiteen tekeminen on moniaistillista toimintaa, ja sen avulla tuetaan myös asukkaan itsetuntemusta (Beard 2011). Taide aktivoi yhteisten taidekokemusten syntymistä ja mahdollistaa sen myötä jaetun kokemuksen ja vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta. Taiteen kautta tapahtuvan muistelun ja tarinoinnin avulla on mahdollista siirtyä ajassa eteen- tai taaksepäin. Eteenpäin siirtyminen luo uskoa ja toivoa tulevaan. (Strandman-Suontausta 2013.)
Draama, roolipelit ja tarinankerronta	Tarinankerronta on saanut aikaan myönteisiä vaikutuksia asukkaiden, hoitajien sekä koko hoivakoti-yhteisön kannalta. Asukkaiden luovuus on lisääntynyt, he ovat kokeneet elämän laadun paremmaksi ja löytäneet mielekäästä tekemistä. Hoitajat oppivat tarinallistamisen avulla tuntemaan asukkaansa paremmin ja kokevat helpommaksi selviytyä luovasti erilaisista tilanteista asukkaiden hoidossa (George & Houser 2014; Broome ym. 2017). Hoivakodin ilmapiiriin on koettu kokonaisuutena parantuneen tarinankerrontaintervention ansiosta (George & Houser 2014). Draaman ja teatterin harjoittaminen muistisairaiden asukkaiden kanssa auttaa asukkaita käsittelemään tunteitaan aikaisempaa paremmin, mikä näkyy sekä asukkaiden että hoitajien hyvinvointina (Zeilig ym. 2014). Draamamenetelmillä voidaan lisätä asukkaiden itsearvostusta ja parantaa koettua elämänlaatua sekä muuttaa haasteellista käyttäytymistä positiivisempaan suuntaan (Beard 2011). Tarinankerronnalla voidaan myös parantaa asukkaiden sanallista kommunikaatiota ja itseilmaisun taitoja (Broome ym. 2017).
Musiikki ja laulaminen	Musiikkiterapialla voidaan lievittää asukkaiden käytösoireita (mm. agitaatiota tai apatiaa) ja parantaa heidän henkistä ja fyysistä hyvinvointiaan. Musiikin live-tapahtumiin osallistuminen ja mielimusiikin kuuntelu on vähentänyt muistisairaiden asukkaiden agitaatiota ja masennusta. Lisäksi musiikin kuuntelu tai musisointi itse parantaa kognitiivista toimintakykyä. (Beard 2011; Zeilig ym. 2014.) Myös laulaminen parantaa sekä asukkaiden että hoitohenkilökunnan elämänlaatua ja lisää hyvinvointia (Beard 2011; Zeilig ym. 2014). Laulaminen parantaa asukkaiden mielialaa, vähentää ahdistusta ja depression oireita, edistää fyysistä terveyttä ja vähentää yksinäisyyden tunnetta. Laulamisen on myös osoitettu vähentäneen kaatumisriskiä. (Cann 2017.) Musiikin avulla voidaan parantaa kommunikaatiota sanallisen ilmaisun ongelmia potevan asukkaan kanssa (Beard 2011). Hoitohenkilökunnan mukaan osallistuminen musiikki- tai laulamis- ja elämäntapa-ryhmissä asukkaan kanssa voi lisätä hoitajien kiinnostusta asukkaan historiaa ja elämää kohtaan (Broome ym. 2017).
Muistelu	Muistelu yhdistetään usein muihin luoviin toimintoihin, kuten kuvataiteeseen tai tanssiin. Luovaan toimintaan yhdistetyllä muistelulla voidaan helpottaa asukkaan sopeutumista elämän viimeiseen vaiheeseen sekä auttaa häntä ymmärtämään oman elämänsä merkityksellisyyttä. (Bandoburová & Adamovicová 2016.) Luovalla muistelulla voidaan tukea asukkaan itseilmaisua, koska sanojen lisäksi on käytössä muitakin ilmaisun tapoja (Beard 2011; Bandoburová & Adamovicová 2016). Luovan muistelun avulla voidaan myös tukea asukkaan yhteyttä hoitohenkilökuntaan, omaisiin tai muihin asukkaisiin, mikä puolestaan kannattelee sosiaalista kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa (Bandoburová & Adamovicová 2016).
Tanssi	Tanssilla on havaittu olevan positiivisia vaikutuksia sekä asukkaiden että hoitajien näkökulmasta. Hoitajien työstään saama tyydytyksen tunne lisääntyy asukkaiden kanssa tehdyn yhteistyön tuloksena, ja asukkaat kokevat iloa ja myönteistä sosiaalista kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa. (Guzmán-García ym. 2012.) Tanssiminen lisää asukkaiden fyysistä toimintakykyä ja ehkäisee kaatumistapaturmia (Cann 2017). Tanssimisella on voitu vähentää muistisairaiden haasteellista käyttäytymistä (esim. agitaatiota) ja edistää yksilökeskeistä hoitoa (Beard 2011; Zeilig ym. 2014). Tanssin eri muodoilla voidaan parantaa asukkaan sanontaa viestintää, koska tanssin avulla iäkäs voi tehostaa omaa ilmaisuaan (Beard 2011; Broome ym. 2017). Tanssiminen näyttäisi parantavan myös kognitiivista toimintakykyä (Beard 2011).
Runot ja kirjoittaminen	Runouden käyttö muistisairaiden hoidossa on vielä melko vähäistä. Runous aktivoi aivoissa samoja alueita kuin musiikki. Muistisairaat voivat osallistua runojen lukemiseen, kirjoittamiseen ja kuunteluun. Runoudella on saatu pidettyä yllä muistisairaiden kielellisiä ja itseilmaisun taitoja. (Zeilig ym. 2014; Broome ym. 2017.)
Museot ja galleriat	Museoiden ja gallerioiden hyödyntäminen muistisairaiden hoidossa on toistaiseksi melko vähäistä, ja vaikutuksista on olemassa vain vähän tutkittua tietoa. On kuitenkin todettu, että museossa käynti voi tukea muistisairaiden uuden oppimisen kykyä (Zeilig ym. 2014).

ja vaikutuksista hoivakodeissa sekä luovan toiminnan arvoa ja merkitystä hoivakodin työssä. Haastattelut tuottivat ymmärrystä luovan toiminnan ilmenemisestä hoivakodeissa ja sen tarpeesta hoivakotien henkilöstön näkökulmasta ja toivat esiin jaettuja kokemuksia.

Haastatteluaineistoa täydennettiin määrällisellä kyselyllä. Kyselylomakkeen laativat Laurea-ammattikorkeakoulun sekä Metropolia Ammattikorkeakoulun hanketoimijat aiheeseen liittyvän teorian pohjalta. Tämän jälkeen Haaga-Helia ammattikorkeakoulun hanketoimijat kommentoivat ja testasivat lomaketta (Dillman ym. 2014). Palautteen perusteella tehtiin muutoksia, joilla pyrittiin parantamaan ja selkeyttämään kyselylomakkeen rakennetta, kysymyksiä ja toimivuutta. Kyselyn mukana lähetettiin kohderyhmälle saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen sisällöstä, toteutuksesta ja tulosten hyödyntämisestä.

Lomakkeessa oli yhteensä 27 kysymystä, jotka olivat luonteeltaan monivalinta- tai avoimia kysymyksiä. Taustatiedoissa kysyttiin, missä hoivakodissa vastaaja työskentelee, mikä on hänen roolinsa hoivakodissa ja kauanko hän on työskennellyt vanhustyössä.

Laurean ja Metropolian vanhustyöhön perehtyneen tutkijatiimin toteuttaman kyselyn kohderyhmänä oli hankkeeseen osallistuvien Helsingin Seniorisäätiön hoivakotien henkilöstö (n=57). Vastauksia saatiin yhteensä 21, ja vastausprosentti oli 36,8 %. Kyselyyn vastasivat Helsingin seniorisäätiön hoivakotien esihenkilöt (n=5), hoivatyöntekijät (n=15) sekä vapaaehtoistoiminnasta vastaava hoitaja (n=1). Vastaajat edustivat melko tasaisesti Seniorisäätiön eri hoivayksiköitä (Kannelkoti 29 %, Antinkoti 19 %, Pakilakoti 14 % ja Mariankoti 28 %). Vastaajista 86 prosenttia oli työskennellyt vanhustyössä yli 5 vuotta ja loput 14 prosenttia yhdestä viiteen vuotta. Kysely toteutettiin sähköisenä 8.6.–8.8.2021 välisenä aikana. Kyselyn vastaukset havainnollistettiin graafisesti ympyrä- ja pylväsgraafein. Kyselyn avoimet vastaukset koostettiin erillisiin dokument-

teihin, joita hyödynnettiin tulosten esittämisessä ja tulokinnassa.

Tulosten analysointi tapahtui useammasa vaiheessa. Laurea- ja Metropolia ammattikorkeakoulun tutkijatiimit koostivat ja analysoivat määrällisen kyselyn tulokset. Haaga-Helia ammattikorkeakoulun tutkijat analysoivat haastattelujen tuloksia aluksi itsenäisesti hyödyntäen nauhoitettuja haastatteluja ja omia muistioitaan sekä havaintojaan niistä. Haastatteluaineisto analysoitiin perinteisen laadullisen aineiston sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2018) avulla aineistolähtöisesti tiedon uudelleen järjestämiseksi ja tiivistämiseksi. Seuraavaksi tämä tutkijatiimi jatkoi analysointia yhdessä reflektoiden ja keskustellen, yhteisen ymmärryksen muodostamisen kautta sekä aineistoja yhteensovittaen. Lopuksi 3AMK-tutkimustiimi koosti molempien vaiheiden tulokset yhteen dokumenttiin ja kävi niitä yhdessä läpi varmistaen keskeiset löydökset, joita havainnollistettiin suorilla aineisto-otteilla haastatteluista. Tämän jälkeen tulokset esitettiin hoivakotien henkilöstölle yhteisessä purku- ja keskustelutilaisuudessa syyskuussa 2021, mikä oli keskeinen analyysivaihe tulosten validoimiseksi. Lopuksi kaksi Haaga-Helia ammattikorkeakoulun tutkijaa laati tutkimusraportin, johon analysoitiin ja koostettiin keskeiset tulokset huomioiden koko tutkimusprosessin ja sen vaiheet.

Tulokset

Luovan toiminnan ilmenemismuodot hoivakodeissa

Luova toiminta hoivakotiympäristössä on esimerkiksi musiikin, kuvataiteen ja draaman toiminnan integrointia osaksi asukkaiden arkea. Haastattelututkimuksen tulosten mukaan luova toiminta ilmenee hoivakotiympäristössä erityisesti neljässä eri muodossa: hoitomuotona, osana arkea, viikkotasolla suunniteltuna ja isompina kohtaamisina (kuvio 1).

Hoitomuotona	Osana arkea	Viikkotasolla suunniteltuna	Isompina kohtaamisina
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Runoja ja loitsuja ylös sängystä/tuolista ▪ Hoitolaulua suihkussa asiakkaan rauhoittamiseksi ▪ Auttaa päivän kulussa, auttaa sekä asukkaita että hoitajia 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hoitajien omaan osaamiseen, innostukseen tai harrastukseen pohjautuen (esim. kitaransoitto, laulu) ▪ Ollaan yhdessä vaan, istutaan yhdessä ja kerrotaan ja kuunnellaan tarinoita ▪ Mennään yhdessä ulos ja luontoon, tämäkin voi olla esimerkkinä yhteisestä luovasta toiminnasta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vastuuhenkilön suunnittelema ▪ Asukkaiden ja omaisten toiveita huomioiden 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Juhlapäivät ja/tai esiintymiset, konsertit asukkaille ja omaisille ▪ Usein niin, että ulkopuolinen toimija vastaa ja koordinoi ▪ Työntekijöille suunnatut omat kehityspajat ja kokoontumiset

Kuvio 1. Luovan toiminnan ilmenemismuodot hoivakotiympäristössä.

Hoitohenkilökunta kokee, että luova toiminta hoitomuotona auttaa päivän kulussa ja tukee sekä asukkaita että hoitajia. Esimerkkeinä ovat hoitolaulujen käyttäminen suihkussa ja asukkaan pesussa hänen rauhoittamiseksi sekä asukkaan auttaminen ylös sängystä tai tuolista runojen ja loitsujen avulla. Luovana toimintana tutkimukseen osallistujat näkivät myös yhdessäolon, kun istutaan yhdessä, keskustellaan, kerrotaan ja kuunnellaan tarinoita. Myös luonto ja luonnossa yhdessä oleminen koettiin yhteiseksi luovaksi toiminnaksi.

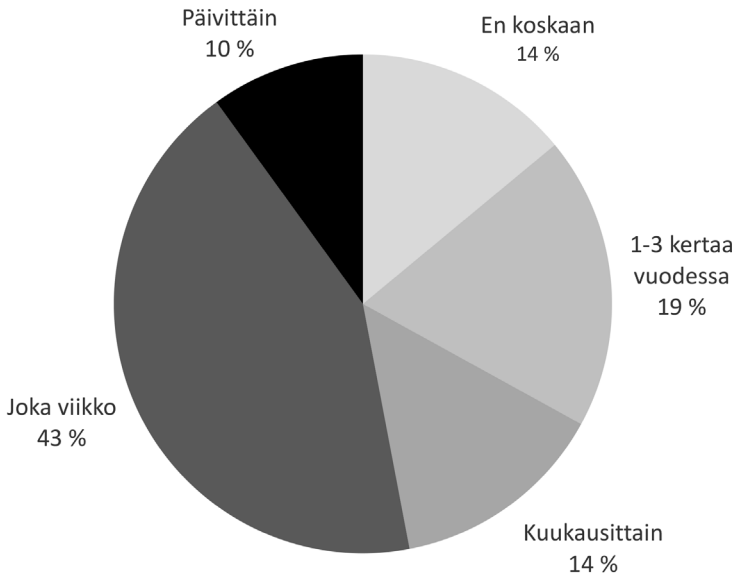
Luova toiminta osana hoivakotien arkea rakentuu vahvasti hoitajien oman osaamisen ympärille ja toteutuu hoitajien oma innostus tai harrastus huomioiden. Luovien menetelmien soveltamisessa ja niiden tulkinna on paljon vaihtelua ja subjektiivista tulkintaa, mikä rikastuttaa ja monipuolistaa niiden ilmenemismuotoja hoivakotiympäristössä. Yhden vastajan kommentti ilmentää luovuuden tulkinnan moninaisuutta:

Voi olla, että tässä haetaan erilaista luovuutta, kun mitä itse ajattelen luovuuden asiakastyössä olevan.

Toteutuessaan osana arkea ja hoitotyötä luova toiminta on pääsääntöisesti spontaania ja improvisaatioon pohjautuvaa. Myös ennalta suunniteltu säännöllinen ja viikkotasolla toteutettu luova toiminta asukkaiden sekä omaisten toiveet huomioon ottaen koettiin tärkeänä ja siihen erikseen nimetyn henkilön vastuuna. Suunnitelmallisuutta tarvitaan niin ikään isompien kohtaamisten, kuten juhlapäivien, esiintymisten ja asukkaille sekä omaisille suunnattujen konserttien, järjestämisessä, jolloin lähtökohtaisesti ulkopuolinen toimija vastaa luovasta toiminnasta ja koordinoi sitä. Luovan tarjonnan on oltava hoivakodeissa monipuolista: siinä tulee ottaa huomioon erilaiset 60–100-vuotiaat asukkaat ja heidän vaihtelevat kiinnostuksen kohteensa. Toisaalta luovaa toimintaa voidaan toteuttaa myös osana pelkästään hoivatyöntekijöille suunnattuja omia kehityspajoja ja kokoontumisia.

Luovien menetelmien käyttö hoivakodeissa

Kyselyn vastausten mukaan 43 prosenttia tutkimukseen osallistuneista käyttää työssään luovia menetelmiä viikoittain (kuvio 2). Päivittäin

Kuvio 2. Luovien menetelmien käyttäminen kyselyyn vastanneen henkilöstön keskuudessa (n=21).

luovia menetelmiä käytti joka kymmenes ja kuukausittain joka seitsemäs. Noin joka viides kyselyyn vastannut käytti luovia menetelmiä 1–3 kertaa vuodessa. Vastaajista 14 prosenttia kertoi, ettei käytä koskaan käytä luovia menetelmiä työssään, mitä voi osittain selittää se, että vastaajien joukossa oli myös esihenkilöitä.

Vastaajilta kysyttiin, minkälaista luovaa toimintaa he käyttivät työssään. Suosituimmaksi luovan toiminnan muodoksi osoittautui musiikki, kuten musiikin kuuntelu, rummuttelu, kehorytmit, laulaminen, soittaminen ja levyraati. Musiikkia käytti työssään 71 prosenttia kyselyyn vastanneista. Toiseksi suosituin luovan toiminnan muoto oli sanallinen ilmaisu, esimerkiksi runot, tarinat, muistelu, lukeminen tai omaelämäkerrallinen kirjoittaminen (57 %). Kolmanneksi suosituimpia olivat erilaiset pelit ja leikit välineillä (52 %), kuten muistileikit, ja neljänneksi suosituimpia liike ja liikkuminen (48 %), kuten tuolitanssi, välineiliikkuminen esim. ilmapalloon tai vapaa liike musiikin mukaan.

Noin neljännes vastaajista mainitsi käyneensä asukkaiden kanssa kulttuuritapahtumissa (29 %), kuten konserteissa tai taidenäyt-

telyissä, ja toteuttaneensa muistelua luovia menetelmiä hyödyntäen (24 %). Käsien tekemistä, kuten neulomista, virkkaamista, ompelua, nikkarointia, kivi- ja metallitöitä, puutöitä tai askartelua, käytti työssään 14 prosenttia vastaajista. Sen sijaan draamaa ja teatterilähtöisiä luovia menetelmiä, kuten improvisaatioita tai tarinateatteria, ei kyselyyn vastanneista ollut käyttänyt kukaan. Tanssia ja laulua sekä osallistumista etätapahtumiin oli käyttänyt vain yksi vastaaja. Tanssin ja laulun vähäinen käyttö saattoi selittyä ainakin osittain hoivakotien koronarajoituksilla.

Vastaajilta kysyttiin, mistä he hakevat tietoa, ideoita ja välineistöä luovien toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen hoivakotien arjessa. Kolme neljästä kertoi hakevansa tietoa, ideoita ja välineitä työkavereiltaan (67 %) ja lähes yhtä usea osaston, hoivakodin tai säätiön omista ohjeista, ideapankeista ja välineistöistä (62 %). Nettisivut, kuten Vahvike-aineistopankki ja Ryhmärenki-sivusto, ovat tieto- ja idealähteenä lähes joka toisella (48 %) ja kirjat ja muut kirjalliset materiaalit lähes joka kolmannella (29 %). Facebook-ryhmiä ja keskustelupalstoja käytti tieto- ja idealähteenään joka

kymmenes, ja yksi vastaaja kertoi etsivänsä tietoa, ideoita ja välineitä omasta elämäkokemuksestaan tai internetistä.

Luovan toiminnan vaikutukset hoivakodeissa

Tulosten mukaan luovien menetelmien käyttö parantaa asukkaiden hyvinvointia ja työntekijöiden jaksamista. Luovan toiminnan vaikutukset asukkaisiin korostuivat. Tutkimukseen osallistuneiden mielestä luovat menetelmät parantavat asukkaiden mielialaa sekä virkistävät ja kuntouttavat heitä. Aito ja myönteinen vaikutus syntyy silloin, kun asukas on mukana tekemisessä ja huomaa pitävänsä siitä, olevansa mielellään sekä innostuneesti mukana eikä pelkästään siksi, että on ohjeistettu tekemään. Haastateltujen mukaan luovien menetelmien käyttämiseen liittyy positiivisia tunteita ja kokemuksia esimerkiksi yhteishengen lisääntymisestä sekä työntekijän mielialan ja jaksamisen paranemisesta. Haastatellut kuvasivat luovan toiminnan merkitystä sekä hoivakotien ja luovien toimijoiden yhteistyön potentiaalia seuraavasti:

Mielestäni on jokaisen ihmisen perusoikeus saada ja kokea luovaa ja kulttuuritoimintaa koko elämänsä ajan. Se on mielestäni se tapa, jolla katson myös työtäni, eli se on työtäni ydin ja se tuntuu hienolta, kun löytyy uusia keinoja ja tapoja, joilla asiakkaat voivat ilmaista itseään tai kokea päivittäistä arkea ja juhlaa.

Toivoisin, että hoitajille ja johdolle tulisi ymmärrys siitä, että luova toiminta, taide ja kulttuuri monessa muodossaan kuuluu osana asukkaan kokonaisvaltaista hoitoa. Toivoisin, että ”lupa tehdä luovasti” muuttuisi asenteeksi myös hoitotyössä.

Kyselyyn vastanneista noin puolet haluaisi käyttää työssään nykyistä enemmän luovia

menetelmiä (kuvio 3). Ehkä-vastauksia oli 29 prosenttia, ja 14 prosenttia vastaajista ei halua käyttää luovia menetelmiä nykyistä enempää.

Luovia menetelmiä työssään käyttäneet kokivat, että luovat menetelmät tarjoavat vaihtelua ja virkistystä työarkeen ja voivat myös lisätä työn mielekkyyttä. Kyselyyn vastanneet kuvasivat luovan toiminnan hyötyjä hoitotyössä seuraavasti:

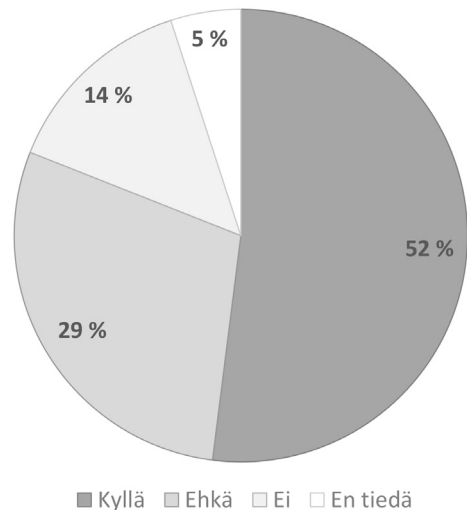
Minusta on kiva nähdä asukkaiden nauttivan olostaan ja kokevan yhteisöllisyyttä.

Koska olen yrittänyt, tykkään ja haluaisin, koska tästä hyvin paljon riippuu asukkaiden hyvinvointi sekä kuntoutus.

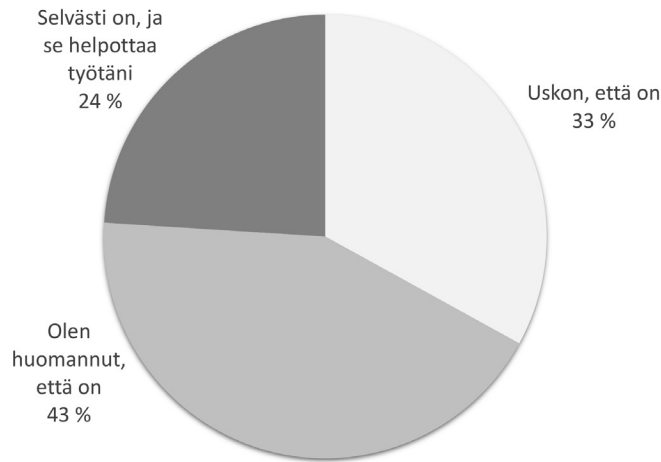
Luovat jutut ovat myös minulle hyvää vaihtelua ja virkistävää, ainakin silloin kun saan itse päättää, mikä on asukkaalle & minulle hyvä hetki.

Luovalla toiminnalla voisi tehdä hoitajien työstä mielekkäämpää ja asukkaiden ja hoitajien arjesta yhteisöllisempää.

Vaatii tiimin yhteistä halua toimia luovasti.

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneen henkilöstön kiinnostus käyttää nykyistä enemmän luovia menetelmiä työssään (n=21).

Kuvio 4. Kyselyyn vastanneen henkilöstön näkemys luovien menetelmien vaikutuksesta asukkaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (n=21).

Vastaajilta kysyttiin heidän näkemyksiään siitä, onko luovien menetelmien käyttämisellä hoitotyössä vaikutusta asukkaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (kuvio 4). Noin joka neljäs vastanneista kertoi, että luovilla menetelmillä on selvästi vaikutusta asukkaiden hyvinvointiin ja että niiden käyttö helpottaa myös heidän omaa työtään. Vastaajista 43 prosenttia kertoi huomanneensa luovien menetelmien käyttämisellä olevan vaikutusta asukkaiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, ja joka kolmas uskoivat niillä olevan vaikutusta siihen. Kukaan vastaajista ei tuonut esiin, ettei hän olisi huomannut luovilla menetelmillä olevan vaikutusta tai ettei niiden käyttö olisi hänen työssään oleellista. Osasyynä tähän tulokseen voi olla, että vastausvaihtoehdoissa ei tuotu selkeästi esiin muita kuin myönteisiä tuntemuksia, joita luovien menetelmien käyttäminen saattaa vastaajien mielestä herättää asukkaissa. Hyvän mielen tuntemusten lisäksi olisi hyvä tutkia myös sitä, millaisia muita tuntemuksia luova toiminta voi aiheuttaa asukkaissa.

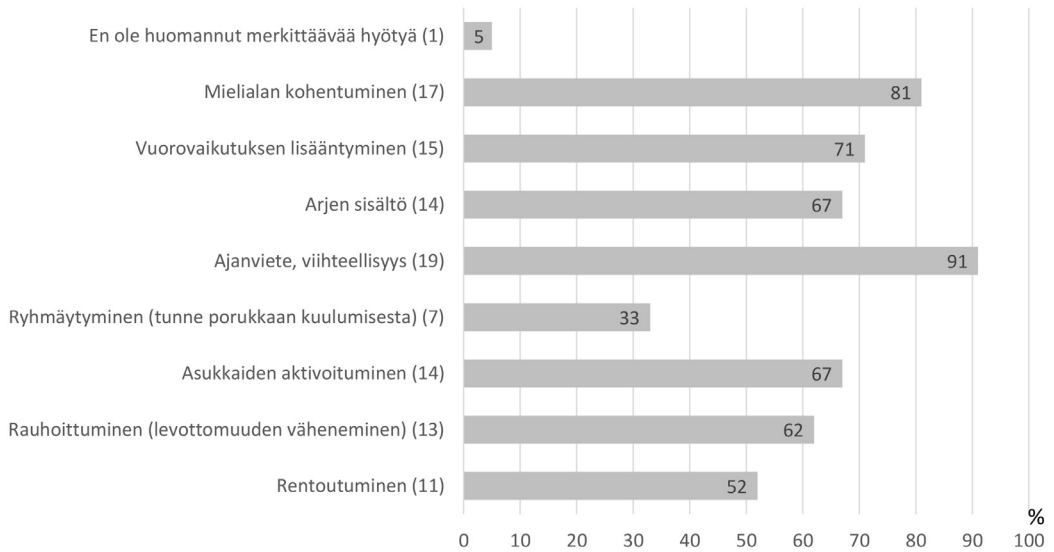
Kyselyyn vastanneet kuvasivat luovilla menetelmillä olevan seuraavankaltaisia myönteisiä vaikutuksia hoivakodin asukkaisiin:

Tilaisuudesta syntynyt hyvä mieli kantaa pitkälle päivää eteenpäin ja esim. aggressiivisuus/pahantuulusuus lievistyy.

Ilautuminen, raskaita muistojakin käsitelty musiikin avulla.

On löytynyt keinoja, joilla voi kommunikoida sanattomasti, osa virkistyy, osan mieliala paranee, osa viihtyy ja voimaantuu ryhmässä, osa muuttuu aktiivisemmaksi, osa puhuu ja kommunikoi enemmän.

Vastaajia pyydettiin myös tarkentamaan, minäkalaisia hyötyjä luovista menetelmistä on hoivakodin arjessa asukkaiden näkökulmasta (kuvio 5). Tärkeimmäksi hyödyksi koettiin luovien menetelmien käytön tuottama ajanviete ja viihteellisyys (91 % vastaajista). Selvä enemmistö mainitsi myös asukkaiden mielialan kohenemisen ja vuorovaikutuksen lisääntymisen sekä vastaajien ja asukkaiden välillä että asukkaiden kesken. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että luovat menetelmät tuovat sisältöä hoivakotien asukkaiden arkeen ja aktivoivat asukkaita, esimerkiksi psykomotorisesti eli motoristen taitojen ja liikehallintatekijöiden

Kuvio 5. Kyselyyn vastanneen henkilöstön arviot luovien menetelmien hyödyistä asukkaille hoivakodin arjessa.

ohella kognitiivisilla ja sosiaalisemotionaalisilla osa-alueilla, rauhoittavat asukkaita vähentäen heidän levottomuuttaan sekä rentouttavat heitä. Toisaalta vain kolmasosa kyselyyn vastanneista koki, että luovien menetelmien käyttö tukee asukkaiden ryhmytymistä ja porukkaan kuulumisen tunnetta. Yksi vastaaja ei ollut huomannut luovien menetelmien käytöstä merkittävää hyötyä asukkaille.

Yhteenveto ja pohdinta

Tutkimuksessa analysoitiin haastattelujen ja kyselyn pohjalta hoitajien ja esihenkilöiden kokemuksia luovien menetelmien ilmenemis- muodoista, käytöstä ja vaikutuksista hoivakodeissa. Tutkimus on ajankohtainen, sillä koronapandemia on lisännyt sosiaali- ja terveysalan henkilöstön paineita ja työn kuormittavuutta sekä samalla heikentänyt ikääntyneiden mahdollisuuksia osallistua luovaan toimintaan hoivakodeissa.

Tulosten mukaan luova toiminta ilmenee hoivakotiympäristössä hoitomuotona, osana arkea sekä viikkotasolla vastuuhenkilöiden

suunnittelemisina kohtaamisina. Lisäksi luova toiminta ilmenee isompina, usein ulkopuolisen toimijan koordinoimina tapahtumina asukkaille, heidän omaisilleen ja hoivakotien henkilöstölle. Tutkimustulokset vahvistavat käsitystä luovien toimintojen positiivisista vaikutuksista hoivakotien asukkaille ja henkilökunnalle. Luovien menetelmien käytölle hoivakotiympäristössä koettiin olevan tarvetta ja kysyntää niin asukkaiden, hoitajien kuin hoivakotien esihenkilöiden näkökulmasta. Luova toiminta, kuten musiikki, kuvataide ja draama, vaikuttavat myönteisesti asukkaiden arkeen.

Tulokset tukevat aikaisempien tutkimusten tuloksia (esim. Robertson & McCall 2018; Nuutinen ym. 2021), joiden mukaan taide- ja kulttuurihyvinvointia lisäämällä vahvistetaan hoivakotien henkilökunnan ja asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä tuetaan asukkaiden osallisuutta ja hoivahenkilökunnan jakamista. Tulokset osoittivat, että hoivakotien henkilöstö on kiinnostunut yhteistyömahdollisuuksista luovien toimijoiden kanssa. Luovan tarjonnan on oltava hoivakodeissa monipuolista: siinä tulee ottaa huomioon erilaiset 60–100-vuotiaat asukkaat ja heidän vaihtelevat

kiinnostuksen kohteensa. Hoivakotien henkilöstö käyttää tulosten mukaan etupäässä valmiita materiaaleja eikä lähde soveltamaan annettuja tai valmiita ideoita.

Tutkimus toi esiin, että luovan toiminnan virittämä asukkaahan hyvä olo säteilee koko päivään, mikä tukee aikaisempia tutkimuslöydöksiä (Koponen ym. 2017; Windle ym. 2017; Robertson & McCall 2018; Allison & Smith 2020) siitä, että luovaa toimintaa kannattaa sisällyttää hoivakotien arkeen. Keskeisimpinä tavoitteina luovan toiminnan integroinnille hoiva-arkeen nähtiin mielekkään arjen tuottaminen asukkaille sekä asukkaiden ja henkilöstön vuorovaikutuksen tukeminen luovin ja innostavin keinoin. Lisäksi nähtiin mahdollisuus henkilöstön innostuksen lisäämiseen ja hoitajien työarjen helpottamiseen luovan toiminnan avulla.

Tutkimuksen tulokset vahvistavat osallistavan tai kohtaannuttavan taiteen potentiaalia kulttuurisessa vanhustyössä (vrt. Karttunen 2017). Tutkimus tukee aikaisempia tuloksia (Noice ym. 2014; Robertson & McCall 2018), joiden mukaan keskeistä on jakaa onnistumisia ja hyviä toimintamalleja ja näin vahvistaa hoitohenkilöstön ja hoivakotien esihenkilöiden ymmärrystä ikääntyneiden kokemuksista luovasta toiminnasta ja luovien toimintojen hyödyistä asukkaille ja hoitajille. Tulosten mukaan on myös tärkeää voimistaa hoiva-alan ammattilaisten asennetta kohti luovan toiminnan, taiteen ja kulttuurin integroimista osaksi asukkaiden kokonaisvaltaista hoitoa. Luovien toimintojen saattaminen osaksi päivittäistä hoitotyötä edellyttää lisäksi johdon panostusta ja tahtotilaa.

Jatkotutkimuksissa voisi kartoittaa hoivakotien henkilöstön näkemyksiä siitä, millaisia muita tuntemuksia kuin hyvän mielen tuntemuksia luovien menetelmien käyttäminen saattaa herättää asukkaissa. Tämä saattaisi antaa viitteitä uudenlaisten luovien menetelmien kehittämiseen ja toteuttamiseen hoivakotiympäristöissä – esimerkiksi hoivakotien asukkaiden ryhmäytymistä edistävien uudenlaisten

menetelmien kehittämiseen tai menetelmien yhteiskehittämiseen asukkaiden tarpeiden pohjalta.

Tutkimusta voisi jatkossa suunnata myös luovan toiminnan hyödyntämiseen hoivakotien hoitohenkilöstön työhyvinvoinnin kehittämisessä. Tämä alue voisi tarjota luoville toimijoille mahdollisuuksia laajentaa hoivakotiympäristöihin suunnattavaa palvelutarjontaa ja edistää samalla vanhustyön laatua kokonaisvaltaisesti.

Tulosten yleistettävyyttä rajoittaa se, että tutkimuksen aineisto kerättiin vain yhdestä hoivakotiorganisaatiosta, Helsingin Seniorisäätiöstä. Kyselyyn vastaajat ja haastateltavat edustivat kuitenkin hoivakotiorganisaation neljää eri hoivakotia ja sekä hoivakotiorganisaation esihenkilöitä, asukastoiminnasta vastaavaa henkilöstöä että hoitajia monipuolisesti. Haastateltavien rekrytointi tutkimukseen heidän esihenkilöjensä kautta on niin ikään voinut vaikuttaa haastateltavien valikoitumiseen. Aineistoon on voinut vaikuttaa myös se, että keräysajankohtana kesällä 2021 hoivakodeissa oli vielä voimassa koronarajoituksia, eivätkä hoivakodit olleet voineet sitä ennen yli vuoteen järjestää ulkopuolisten toteuttamaa luovaa toimintaa koronan takia. Tulokset ovat kuitenkin yleisesti hyödynnettävissä hoivakotien ja luovien toimijoiden yhteistyön kehittämisessä.

Tutkimustulosten luotettavuutta parantaa sekä määrällisten että laadullisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen, kerätyn aineiston monipuolisuus ja sen mahdollistama vuoropuhelu. Tutkimuskysymykset ohjasivat aineiston analyysia, jossa käytettiin myös lainauksia hoivakotien henkilöstön haastateluista kuvaamaan heidän kokemuksiaan. Hoivakotien henkilöstölle järjestetty yhteinen tulosten purku- ja keskustelutilaisuus auttoi tulosten validoinnissa.

Luovien alojen uudistuvien ekosysteemien ja verkostojen tunnistamiseen sekä alan yritysten ja toimijoiden tukemiseen tässä uudistumisessa on nähty tarvetta myös kansallisella tasolla (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022).

Tutkimuksen tuloksia hyödynnettiin ELOSSA!-hankkeessa hoivakotien ja luovien toimijoiden yhteistyön toimintamallin kehittämisessä.

Kiitokset

Tutkimusaineisto on kerätty osana Uudenmaan liiton rahoittamaa ELOSSA! Luovaa alaa ja hoivakoteja elvyttämässä yhteiskehittämällä-hanketta (2021–2023). Erityiskiitoksemme haluamme esittää tutkimukseen osallistuneille organisaatioille ja kaikille haastatteluihin ja kyselyihin vastanneille.

Yhteydenotto:

Iris Humala, KTT, FT, projektiasiantuntija
Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
iris.humala@haaga-helia.fi

Kirjallisuus

- Allison TA, Smith AK. “Now I write songs”: growth and reciprocity after long-term nursing home placement. *Gerontologist* 2020;60(1):135–44. <https://doi.org/10.1093/geront/gnz031>
- Bandoburová P, Adamovicová S. Creative life story work with seniors. *J Educ Cult Soc* 2016;1:54–63. <https://doi.org/10.15503/jecs20161.54.63>
- Beard RL. Art therapies and dementia care: a systematic review. *Dementia* 2011;11(5):633–56. <https://doi.org/10.1177/1471301211421090>
- Bradfield E. Subjective experiences of participatory arts engagement of healthy older people and explorations of creative ageing. *Public Health* 2020;198:53–8. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.06.019>
- Broome E, Denning T, Shneider J, Brooker D. Care staff and the creative arts: exploring the context of involving care personnel in arts interventions. *Int Psychogeriatr* 2017;29(12):1979–91. <https://doi.org/10.1017/S1041610217001478>
- Bungay H, Wilson C, Dadswell A, Munn-Giddings C. The role of collaborative working between the arts and care sectors in successfully delivering participatory arts activities for older people in residential care settings. *Health Soc Care Community* 2020;29:1807–14. <https://doi.org/10.1111/hsc.13290>
- Cann B. Arts and cultural activity: a vital part of the health and care system. *Australas J Ageing* 2017;36(2):89–95. <https://doi.org/10.1111/ajag.12438>
- Curtis A, Gibson L, O’Brien M, Roe B. Systematic review of the impact of arts for health activities on health, wellbeing and quality of life of older people living in care homes. *Dementia* 2018;17(6):645–69. <https://doi.org/10.1177/1471301217740960>
- Dillman D, Smyth J, Leah C. Internet, phone, mail, and mixed-mode surveys: the tailored design method (4. ed.). Hoboken: Wiley, 2014.
- Evans SC, Bray J, Carabedian C. Supporting creative ageing through the arts: the impacts and implementation of a creative arts programme for older people. *Work Older People* 2022;26(1):22–30. <https://doi.org/10.1108/WWOP-03-2021-0014>
- Fancourt D, Tymoszuk U. Cultural engagement and incident depression in older adults: evidence from the English Longitudinal Study of Ageing. *Br J Psychiatry* 2018;214(4):225–9. <https://doi.org/10.1192/bjp.2018.267>
- Ford C. Enriching life with creative expression. *Work Older People* 2012;16(3):111–6. <https://doi.org/10.1108/13663661211260880>
- George DR & Houser WS. “I’m a storyteller!”: exploring the benefits of TimeSlips creative expression program at a nursing home. *Am J Alzheimers Dis Other Demen* 2014;29(8):678–84. <https://doi.org/10.1177/1533317514539725>
- Guzmán-García A, Mukaetova-Ladinska E, James I. Introducing a Latin ballroom dance class to people with dementia living in care homes, benefits and concerns: a pilot study. *Dementia* 2012;12(5):523–35. <https://doi.org/10.1177/1471301211429753>
- Hanneman BT. Creativity with dementia patients can creativity and art stimulate dementia patients positively? *Gerontology* 2006;52(1):59–65. <https://doi.org/10.1159/000089827>
- Huhtinen-Hilden L, Puustelli-Pitkänen A, Strandman P, Ala-Nikkola E. Kohti luovaa arkea: kulttuurinen vanhustyö asiakaslähtöisyyden edistäjänä. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu, 2017.
- Karttunen S. Laajentuva taiteilijuus: yhteisötaiteilijoiden toiminta ja identiteetti hybridisaatiokäsitteen valossa. *Tahiti* 2017;7(1). Internet: <https://tahiti.journal.fi/article/view/85656> (viitattu 19.12.2022).

- Koponen T, Honkasalo ML, Rautava P. Cultural plan model: integrating cultural and creative activities into care units for the elderly. *Arts Health* 2017;10(1):65–71. <https://doi.org/10.1080/17533015.2017.1315436>
- Noice T, Noice H, Kramer AF. Participatory arts for older adults: a review of benefits and challenges. *Gerontologist* 2014;54(5):741–53. <https://doi.org/10.1093/geront/gnt138>
- Nuutinen T, Laulainen S, Salonen AO. Taiteilijammattilaiset kulttuurihyvinvoinnin toimijoina ikääntyneiden hoivayhteisöissä: kuvaileva kirjallisuuskatsaus. *Gerontologia* 2021;35(3): 231–48. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.102736>
- Robertson JM, McCall V. Facilitating creativity in dementia care: the co-construction of arts-based engagement. *Ageing Soc* 2018;40(6):1155–74. <https://doi.org/10.1017/S0144686X18001575>
- Strandman-Suontausta P. Vapautta vai vaikuttavuutta? Kuvataiteeseen perustuva palvelu hoitolaityhteisölle. Aalto-yliopisto, Doctoral Dissertations 28/2013. Helsinki, 2013.
- Tevameri T. Katsaus sote-alan työvoimaan: toimintaympäristön ajankohtaisten muutosten ja pidemmän aikavälin tarkastelua. TEM toimialaraportit 2021;2. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-812-7>
- Thompson J, Brown Z, Naisby J, Mitchell S, Dodds C, Storey P, et al. Development of the “Museum Health and Social Care Service” to promote the use of arts and cultural activities by health and social care professionals caring for older people. *Educ Gerontol* 2020;46(8):452–60. <https://doi.org/10.1080/03601277.2020.1770469>
- Tuomi J, Sarajärvi A. Laadullinen tutkimus ja sisälönanalyysi (uud. laitos). Helsinki: Tammi, 2018.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Luovien alojen monistettavat sisällöt – keinoja kasvun edistämiseen. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2022:22. Internet: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-594-2>
- Windle G, Joling KJ, Howson-Griffiths T, Woods B, Hedd Jones C, van de Ven BM, et al. The impact of a visual arts program on quality of life, communication, and well-being of people living with dementia: a mixed-methods longitudinal investigation. *Int Psychogeriatr* 2017;30(3):409–23. <https://doi.org/10.1017/S1041610217002162>
- Zeilig H, Killig J, Fox C. The participative arts for people living with a dementia: a critical review. *IJAL (International Journal of Ageing and Later Life)* 2014;9(1):7–34. <https://doi.org/10.3384/ijal.1652-8670.14238>